

Rapportage voor
het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
inzake
onderzoek adviseurs ROC Leiden
in samenhang met de nieuwbouw LMS

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	2
1 Aanleiding	5
2 Opdrachtformulering	7
3 Verantwoording	8
4 Selectie adviseurs	9
5 Selectie facturen van adviseurs en bevindingen vervolgonderzoek	12
5.1 Inleiding.....	12
5.2 Arcadis, BFB en PRC.....	13
5.3 LearnRing en RnR.....	16
5.4 Fakton, Konickx en Ohain & Whittle.....	19
5.5 ILFA en Tools 4 Treasury	26
5.6 Bendervoet Management.....	30
6 Tot slot.....	32

Bijlage:

1. Ter beschikkingstaande bescheiden en verrichte werkzaamheden

Samenvatting

01. Dit is het rapport naar aanleiding van het onderzoek dat is verricht in opdracht van het ministerie van OCW¹. Deze opdracht hangt samen met het feit dat uit de rapportage van PricewaterhouseCoopers Advisory NV d.d. 11 februari 2015² niet blijkt dat is vastgesteld of al dan niet prestaties ten grondslag hebben gelegen aan betalingen aan adviseurs en onderzoek hiernaar niet is betrokken bij de eerder door de Commissie aan Intégis BV verstrekte opdracht.

02. Het onderzoek heeft zich gericht op de prestaties die ten grondslag hebben gelegen aan de door (een selectie van) adviseurs gefactureerde en/of aan adviseurs betaalde bedragen in samenhang met de nieuwbouw LMS³, waaronder ook is begrepen of en in hoeverre het al dan niet bestaan van belangenverstrengeling invloed heeft gehad op de prestaties. Het onderzoek heeft onder begeleiding gestaan van een validatiecommissie.

03. Navolgende adviseurs⁴ zijn geselecteerd⁵ als object van onderzoek, waarbij is betrokken hetgeen is verwoord in de rapportage van PricewaterhouseCoopers Advisory NV d.d. 11 februari 2015:
 - Arcadis, BFB en PRC;
 - LearnRing en RnR;
 - Fakton, Konickx en Ohain & Whittle;
 - ILFA en Tools 4 Treasury;
 - Bendervoet management.

¹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

² Rapportage 'ROC Leiden - bijzonder onderzoek inzake rollen, taken, verantwoordelijkheden en belangen' van PricewaterhouseCoopers Advisory NV d.d. 11 februari 2015.

³ Nieuwbouw locatie Lammenschanspark.

⁴ De namen zijn weergegeven in overeenstemming met de rapportage van PricewaterhouseCoopers Advisory NV.

⁵ Voor een nadere toelichting op de wijze van selectie verwijzen wij naar hoofdstuk 4 van deze rapportage.

04. Wij hebben van PricewaterhouseCoopers Advisory NV de aan de in haar rapportage genoemde bedragen ten grondslag liggende bescheiden ontvangen en voorts hebben wij bescheiden ontvangen van ROC Leiden, de validatiecommissie en geïnterviewden⁶.
05. Na analyse van de bescheiden van PricewaterhouseCoopers Advisory NV is met de validatiecommissie afgestemd dat wij niet de prestaties inzake alle gefactureerde bedragen onderzoeken maar ons richten op een selectie van facturen. Dit hangt onder meer samen met de constatering dat in veel gevallen sprake is van een repeterend karakter en/of termijnfacturen⁷.
06. Wij hebben verder geconstateerd dat een (substantieel) deel van het in de rapportage van PricewaterhouseCoopers Advisory NV opgenomen totaalbedrag ad € 8.830.775, dat betrekking heeft op voornoemde adviseurs, niet samenhangt met de nieuwbouw LMS. Zo zien meerdere facturen en/of daaraan ten grondslag liggende overeenkomsten uitsluitend op de nieuwbouw CS⁸, dan wel op beide. Het exacte bedrag dat samenhangt met de nieuwbouw LMS is daarom niet vast te stellen.
07. Navolgende feiten en omstandigheden geven in algemene zin geen reden tot vermoedens omtrent (het bestaan van) mogelijke onregelmatigheden ter zake van de in rekening gebrachte prestaties:
- In veel gevallen liggen aan de facturen opdrachtbevestigingen c.q. overeenkomsten ten grondslag;
 - In voorkomende gevallen zijn gespecificeerde urenspecificaties per uur per persoon bij de facturen gevoegd;
 - Over het algemeen is sprake van tariefdifferentiatie naar persoon;
 - De individuele uur- en dagtarieven geven geen exorbitant beeld;

⁶ Wij hebben interviews gehouden met de heren Daems (LearnRing en RnR), Konickx (Fakton, Konickx en Ohain & Whittle) en Bendervoet (Bendervoet management); mevrouw Langeriaert (ILFA en Tools 4 Treasury) en het Hoofd Legal van Arcadis (BFB en PRC) hebben de door ons aan hen desgevraagd verstuurd schriftelijke vragen niet beantwoord. Alle genoemde adviseurs zijn ingegaan op onze uitnodiging om kennis te nemen van de voor hen relevante teksten uit de conceptrapportage met het verzoek de inhoud op juistheid en volledigheid te becommentariëren; van de heer Daems hebben wij geen reactie ontvangen. Voor een nadere toelichting op vorenstaande verwijzen wij naar bijlage 1 bij deze rapportage.

⁷ In hoofdstuk 5 komen per adviseur de redenen van en de wijze waarop de selectie van facturen heeft plaatsgevonden nader aan de orde.

⁸ Nieuwbouw locatie Centraal Station.

- Over het algemeen vindt facturering plaats na afloop van het tijdvak waarop deze betrekking heeft.
08. Ons onderzoek naar de geselecteerde facturen heeft niet geleid tot aanwijzingen dat de aan de facturen ten grondslag liggende prestaties niet (volledig) zijn verricht; ons is verder niet gebleken dat sprake is geweest van belangenverstrengeling die invloed heeft gehad op de prestaties van de adviseurs die object van onderzoek zijn geweest, waarbij wij het volgende opmerken:
- (het Hoofd Legal van) Arcadis is niet ingegaan op onze uitnodiging voor een interview / heeft onze schriftelijke vragen niet beantwoord⁹. In het kader van wederhoor heeft (het Hoofd Legal van) Arcadis aangegeven dat zij is nagegaan of informatie beschikbaar is die ons zou kunnen ondersteunen bij ons onderzoek; gezien de wettelijke bewaartermijn beschikt Arcadis Nederland BV niet (meer) dan wel gefragmenteerd over dossiers van BFB dan wel PRC en daarnaast is (zijn) de voornaamste projectverantwoordelijke(n) – verbonden aan de geselecteerde facturen – niet langer bij Arcadis Nederland BV in dienst;
 - mevrouw Langeraert (ILFA en Tools 4 Treasury) is om haar moverende redenen niet ingegaan op onze uitnodiging voor een interview / heeft onze schriftelijke vragen niet beantwoord¹⁰. Ten aanzien van twee geselecteerde facturen van ILFA aan CCL ten bedrage van¹¹ € 97.500 en € 142.361, welke facturen betrekking hebben op het verwerven van een belegger en die zijn gebaseerd op een overeenkomst van 22 december 2006, heeft mevrouw Langeraert in algemene zin aangegeven dat voor 22 december 2006 geen relatie bestond tussen ILFA en Green Real Estate en ILFA ook geen belang had in Green Real Estate.

⁹ Zie ook bijlage 1 en paragraaf 5.2.2 waar de bevindingen inzake de geselecteerde facturen zijn opgenomen.

¹⁰ Zie ook bijlage 1 en paragraaf 5.5.2 waar de bevindingen inzake de geselecteerde facturen zijn opgenomen.

¹¹ Exclusief omzetbelasting.

1 Aanleiding

09. De aanleiding van het onderzoek kan als volgt worden samengevat.
10. Met datum 11 februari 2015 heeft PricewaterhouseCoopers Advisory NV ('PwC') haar rapportage 'ROC Leiden - bijzonder onderzoek inzake rollen, taken, verantwoordelijkheden en belangen' ('de PwC-rapportage') uitgebracht. In deze rapportage komen, samenhangende met de totstandkoming van het gebouw op de locatie Lammenschanspark ('nieuwbouw LMS'), onder meer de door adviseurs gefactureerde en aan adviseurs betaalde bedragen aan de orde.
11. In opdracht van de 'Commissie onderzoek huisvesting ROC Leiden' ('de Commissie') heeft Integis BV ('Integis') de bevindingen in de PwC-rapportage geanalyseerd en geconstateerd dat uit de PwC-rapportage niet blijkt dat:
 - de volledigheid van de ter beschikking gestelde facturen is vastgesteld;
 - de aansluiting is gemaakt met de uitgaande geldstromen;
 - de volledigheid van de geïdentificeerde adviseurs is gewaarborgd;
 - is vastgesteld of al dan niet betalingen aan adviseurs hebben plaatsgevonden ten laste van nieuwbouw CS;
 - is vastgesteld of al dan niet prestaties ten grondslag hebben gelegen aan betalingen aan adviseurs.
12. Naar aanleiding van vorenstaande constatering heeft Integis in opdracht van de Commissie (vervolg)onderzoek verricht naar de juistheid en volledigheid van door adviseurs gefactureerde en/of aan adviseurs betaalde bedragen in samenhang met de nieuwbouw LMS.
13. Dit onderzoek heeft geleid tot bevindingen die op meerdere onderdelen afwijken van hetgeen in de PwC-rapportage is opgenomen. De bevindingen brengen verder met zich mee dat de volledigheid van de aan adviseurs betaalde bedragen naar onze mening uitsluitend kan worden vastgesteld op basis van integraal onderzoek, aan de hand van bankafschriften, van alle uitgaande geldstromen over de periode 2003 tot en met 2013 van de relevante entiteiten¹².

¹² ROC Leiden, CCL, CCL LMP en CCL CS.

14. Het verzamelen van de benodigde bankafschriften (indien en voor zover deze over de gehele onderzoeksperiode volledig beschikbaar zijn), de aard en omvang van de (daarmee samenhangende) te verrichten werkzaamheden alsmede de invulling van het begrip 'adviseur' maken de verwachting gerechtvaardigd dat (ook) additioneel onderzoek niet zal (kunnen) leiden tot een volledig (en juist) inzicht in de betalingen.
15. U heeft dan ook besloten af te zien van dit (nadere) onderzoek.
16. Wel wenste u nader onderzoek te (laten) verrichten naar de (al dan niet) door adviseurs verrichte prestaties; de werkzaamheden dienaangaande zijn immers niet betrokken bij de eerder door de Commissie aan Intégis verstrekte opdracht.

2 Opdrachtformulering

17. Wij zijn navolgende opdrachtformulering overeengekomen:

Intégis verricht onderzoek naar (de aard en omvang van) de prestaties die ten grondslag hebben gelegen aan de door (een nader te bepalen selectie van) adviseurs gefactureerde en/of aan adviseurs betaalde bedragen in samenhang met de nieuwbouw LMS.

18. Met de validatiecommissie¹³ is afgestemd dat onder vorenstaande opdrachtformulering ook dient te worden begrepen of en in hoeverre het al dan niet bestaan van belangenverstrengeling invloed heeft gehad op de prestaties.
19. De doelstelling van het onderzoek was gericht op het vaststellen of het gewenst dan wel noodzakelijk is om passende (juridische) maatregelen te nemen.

¹³ Zie alinea 20.

3 Verantwoording

20. Het onderzoek heeft onder begeleiding gestaan van een validatiecommissie. Deze commissie heeft tot taak gehad om de in de loop van het onderzoek te maken keuzes te valideren. Leden van de validatiecommissie waren:
- [REDACTED] coördinerend financieel adviseur directie MBO;
 - [REDACTED] lid MT directie MBO en
 - [REDACTED] financieel adviseur directie MBO.
21. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de ons terbeschikkingstaande bescheiden en de door ons verrichte werkzaamheden. In deze bijlage is ook opgenomen welke personen wij hebben uitgenodigd voor een interview en welke personen wij hebben uitgenodigd om kennis te nemen van de voor hen relevante delen van het concept van dit rapport met het verzoek de juistheid en volledigheid van de vermelde feiten en omstandigheden te becommentariëren.
22. In hoofdstuk 4 is de wijze waarop de selectie van adviseurs, die object van onderzoek zijn geweest, heeft plaatsgevonden. Met de validatiecommissie is afgestemd dat wij niet de prestaties inzake alle gefactureerde bedragen onderzoeken maar ons richten op een selectie van facturen; in hoofdstuk 5 komen de redenen om tot een selectie over te gaan alsmede de wijze waarop de selectie van facturen per adviseur heeft plaatsgevonden aan de orde. In dat hoofdstuk komen ook de bevindingen van het vervolgonderzoek aan de orde.
23. Wij hebben onze werkzaamheden verricht met inachtneming van de relevante voorschriften en bepalingen zoals opgenomen in de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA) van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA)¹⁴.
24. Wij hebben u reeds toestemming verleend om ons rapport desgewenst openbaar te maken.

¹⁴ Op grond van vaktechnische redenen zijn wij gehouden u verder navolgende mee te delen. De aard van de hierboven beschreven uitgevoerde werkzaamheden houdt in dat op het genoemde cijfermateriaal geen controle- of beoordelingsopdracht is uitgevoerd. Dit impliceert dat aan onze rapportage geen zekerheid omtrent de getrouwheid van financiële informatie, anders dan ter zake van de aspecten zoals door ons onderzocht en waarover dienovereenkomstig door ons wordt gerapporteerd, kan worden ontleend.

4 Selectie adviseurs

25. In dit hoofdstuk beschrijven wij de wijze waarop de selectie van adviseurs, die object van onderzoek zijn geweest, heeft plaatsgevonden.
26. Wij hebben een 'longlist' van betaalde bedragen aan (mogelijke) adviseurs opgesteld. Deze longlist is tot stand gekomen op basis van:
1. De PwC-rapportage¹⁵, waarin zijn opgenomen de adviseurs c.q. betalingen die door PwC als opmerkelijk zijn gekwalificeerd;
 2. Het rapport van Intégis aan de Commissie, waarin zijn opgenomen de adviseurs c.q. betalingen waaromtrent (opmerkelijke) betalingen zijn weergegeven;
 3. Mutaties c.q. betalingen groter dan € 100.000 volgens de ons ter beschikking staande (betaal)bestanden¹⁶; wij hebben een (eerste) schifting gemaakt tussen betalingen aan (mogelijke) adviseurs en overige betalingen;
 4. Inventariserende interviews met (vertegenwoordigers van) ROC Leiden.
27. Op basis van deze 'longlist' hebben wij een voorstel voor een 'shortlist' opgesteld van aan adviseurs betaalde bedragen die voor nader onderzoek in aanmerking kunnen komen. Daarbij hebben wij betrokken hetgeen is verwoord in de PwC-rapportage¹⁷. Dit voorstel is door de validatiecommissie geaccordeerd. Aldus is de navolgende selectie van adviseurs tot stand gekomen¹⁸:
- Arcadis, BFB en PRC;
 - LearnRing en RnR;
 - Fakton, Konickx en Ohain & Whittle;
 - ILFA en Tools 4 Treasury;
 - Bendervoet management.

¹⁵ Exclusief bijlagen.

¹⁶ Wij merken op dat wij, in afstemming met de opdrachtgever en validatiecommissie, geen onderzoek hebben verricht naar de juistheid en volledigheid (lees: betrouwbaarheid) van de betaalde bedragen. Wij hebben de beschikbare gegevens dan ook als uitgangspunt genomen. Voor de redenen verwijzen wij naar alinea's 13 tot en 15 van dit rapport.

¹⁷ Het betreft met name het overzicht van kosten van adviseurs zoals opgenomen in hoofdstuk 21 'Betaalde vergoedingen aan adviseurs' en hetgeen verwoord in hoofdstuk 22 'Relaties tussen personen en partijen' van de PwC-rapportage.

¹⁸ De namen zijn weergegeven in overeenstemming met de PwC-rapportage; wij verwijzen naar bijlage 1 waar de volledige namen (van de entiteiten) zijn weergegeven.

28. In de PwC-rapportage is vermeld dat PwC op basis van een bestand, bevattende de geregistreerde facturen binnen ROC Leiden over de periode 2003 tot en met 2013, de door ROC Leiden / CCL¹⁹ betaalde bedragen in een overzicht heeft opgenomen, leidend tot een totaal van € 9.390.020 van kosten²⁰ van adviseurs²¹. Van dit totaalbedrag heeft € 8.830.775 (dus ruim 94%) betrekking op voornoemde adviseurs, *volgens het overzicht van PwC als volgt verdeeld*:²²

• <i>Arcadis, BFB en PRC</i>	€ 3.262.727
• <i>LearnRing en RnR</i>	€ 2.418.128
• <i>Fakton, Konickx en Ohain & Whittle</i>	€ 1.384.671
• <i>ILFA en Tools 4 Treasury</i>	€ 981.705
• <i>Bendervoet management</i>	€ 783.544

Wij merken reeds thans op dat wij hebben vastgesteld dat een (substantieel) deel van de voornoemde bedragen *niet* samenhangt met de nieuwbouw LMS. Zo zien meerdere facturen en/of daaraan ten grondslag liggende overeenkomsten uitsluitend op de nieuwbouw CS, dan wel op beide.

29. Indachtig vorenstaande selectie hebben wij PwC verzocht de aan deze bedragen ten grondslag liggende bescheiden te overleggen aan welk verzoek PwC heeft voldaan. PwC heeft aldus ten aanzien van voornoemde adviseurs een vier ordners omvattend pakket aan bescheiden (hierna: ‘PwC-bescheiden’) overgelegd met:

- bijlagen bij de PwC-rapportage, zijnde *overzichten van facturen* waarin de bestanddelen c.q. specificaties van vermelde bedragen zijn opgenomen en *overzichten van opdrachten*;
- aan de overzichten van facturen ten grondslag liggende facturen;

¹⁹ ROC Leiden, zijnde Stichting ROC Leiden, Centrum voor Educatie en Beroepsonderwijs in de Regio Leiden en Duin & Bollenstreek en CCL zijnde Community College Leiden BV, CCL is opgericht op 11 juli 2005 (met ROC Leiden als 100% aandeelhouder van CCL); op 27 juni 2006 heeft CCL BV twee dochterondernemingen opgericht: CCL LMP BV (CCL LMP) en CCL CS BV (CCL CS).

²⁰ Exclusief omzetbelasting.

²¹ Op basis van alinea 957 van de PwC-rapportage. Wij merken op dat wij, in afstemming met de opdrachtgever en validatiecommissie, de door PwC genoemde kosten/bedragen in het vervolg van onderhavig rapport als uitgangspunt hebben genomen en geen onderzoek hebben verricht naar de juistheid en volledigheid (lees: betrouwbaarheid) van de betaalde bedragen. Voor de redenen verwijzen wij naar alinea’s 13 tot en met 15 van dit rapport.

²² Ook alinea 957 van de PwC-rapportage.

- aan de overzichten van opdrachten ten grondslag liggende opdrachtbevestigingen c.q. overeenkomsten, die de basis vormen voor facturen;
- overige bescheiden die de basis vormen voor facturen, zoals urenoverzichten.

5 Selectie facturen van adviseurs²³ en bevindingen vervolgonderzoek

5.1 Inleiding

30. Met de validatiecommissie is afgesteld dat wij niet de prestaties inzake alle gefactureerde bedragen onderzoeken maar ons richten op een selectie van facturen. In dit hoofdstuk komen per adviseur de redenen om tot een selectie over te gaan alsmede de wijze waarop de selectie van facturen heeft plaatsgevonden aan de orde.
31. Onderstaand volgen eerst enkele constatering van meer algemene aard. Vervolgens gaan wij per paragraaf in op de selectie van facturen van adviseurs en komen de bevindingen naar aanleiding van het vervolgonderzoek aan de orde.
32. Een globale analyse van de PwC-bescheiden leidt tot de volgende constatering van algemene aard.
- Wij constateren dat de boekingsgang en accordering van de facturen veelal niet op basis van betreffende facturen kan worden vastgesteld; blokstempels en parafen ontbreken in overwegende mate. Dit kan verklaard worden doordat registratie en procuratie van facturen geautomatiseerde plaatsvond, hetgeen aldus geen sporen achterlaat op de (gescande) inkoopfacturen²⁴;
 - Uit de omschrijvingen op facturen en de inhoud van opdrachtbevestigingen/overeenkomsten kan worden afgeleid dat een deel van de betaalde bedragen betrekking heeft op nieuwbouw CS. Het exacte bedrag is niet vast te stellen omdat de inhoud van de bescheiden niet altijd de mogelijkheid biedt een onderscheid tussen nieuwbouw LMS en nieuwbouw CS aan te brengen²⁵.

²³ Bedragen exclusief omzetbelasting.

²⁴ In het rapport van Intégis aan de Commissie is hiermee samenhangend het volgende verwoord: ‘Inkoopfacturen werden na ontvangst gescand en geregistreerd. De (gescande) inkoopfacturen werden in Vision (vanaf oktober 2012: TBlox) ter goedkeuring aan de van toepassing zijnde procuratiehouder voorgelegd. [...] Bij vastlegging in Vision/TBlox werden facturen ook (direct) gecodeerd, waarbij werd bepaald aan welke entiteit de kosten werden toegewezen. [...]’

²⁵ Zie ook alinea 958 van de PwC-rapportage waarin is verwoord dat in het overzicht van PwC ‘kosten van de betreffende partijen zowel met betrekking tot de nieuwbouw LMS als met betrekking tot de nieuwbouw CS [zijn] opgenomen. Uit de onderliggende inkoopfacturen blijkt niet altijd aan welk nieuwbouwproject de betreffende kosten kunnen worden toegerekend.’

33. Inhoudelijk constateren wij navolgende feiten en omstandigheden die geen reden geven tot vermoedens omtrent (het bestaan van) mogelijke onregelmatigheden ter zake van de in rekening gebrachte prestaties:
- In veel gevallen liggen aan de facturen opdrachtbevestigingen c.q. overeenkomsten ten grondslag;
 - In voorkomende gevallen zijn gespecificeerde urenspecificaties per uur per persoon bij de facturen gevoegd²⁶;
 - Over het algemeen is sprake van tariefdifferentiatie naar persoon;
 - De individuele uur- en dagtarieven geven geen exorbitant beeld;
 - Over het algemeen vindt facturering plaats na afloop van het tijdvak waarop deze betrekking heeft.

5.2 Arcadis, BFB en PRC

5.2.1 Selectie van facturen

34. Op basis van een analyse van de PwC-bescheiden constateren wij dat de facturen Arcadis, BFB en PRC zien op de periode vanaf 2005 tot en met 2010; over deze periode is volgens het overzicht van facturen in totaal € 3.262.727 gefactureerd. Volgens het overzicht facturen en het overzicht opdrachten liggen meer dan vijfhonderd facturen en ruim vijfenzeventig opdrachten ten grondslag aan het gefactureerde bedrag.
35. In het in de PwC-bescheiden opgenomen overzicht van opdrachten is het maximaal te factureren bedrag per opdracht vermeld. Middels dit overzicht van opdrachten hebben wij een selectie gemaakt van opdrachten met een (maximaal) te factureren bedrag groter dan € 50.000. In drie gevallen heeft de opdracht, gezien de omschrijving, uitsluitend betrekking op nieuwbouw CS; deze maken geen onderdeel uit van het onderzoek²⁷.
36. Aansluitend hebben wij, middels het in de PwC-bescheiden opgenomen overzicht van facturen, de facturen die betrekking hebben op de opdrachten met een (maximaal) te factureren bedrag groter dan € 50.000 globaal geanalyseerd op basis waarvan wij hebben vastgesteld dat telkens binnen één opdracht meerdere termijnen worden gefactureerd. Op grond van deze constatering

²⁶ Wij merken op dat geïnterviewden hebben aangegeven dat door ROC Leiden niet is gevraagd een urenverantwoording te overleggen; ROC Leiden heeft ons aangegeven dat 'niet is gewerkt met urenbriefjes'.

²⁷ Wij merken op dat in nog eens drie gevallen de opdracht, gezien de omschrijving betrekking heeft op zowel nieuwbouw LMS als nieuwbouw CS; deze opdrachten maken onderdeel uit van de selectie.

hebben wij in overleg met de validatiecommissie per opdracht groter dan € 50.000 één factuur (met een bedrag groter dan € 10.000) geselecteerd.

37. Voorts hebben wij geconstateerd dat, met betrekking tot de periode 2007 tot en met 2010, vijf opdrachten (met een maximaal te factureren bedrag groter dan € 50.000) bestaan die zien op ondersteuning van de financiële administratie CCL; gezien het repeterend karakter hebben wij ten aanzien van deze gezamenlijke vijf opdrachten één factuur (met een bedrag groter dan € 10.000) geselecteerd.
38. Aldus zijn navolgende facturen object van vervolgonderzoek geweest:

<i>Factuur van/aan</i>	<i>Factuurdatum</i>	<i>Bedrag €²⁸</i>	<i>Opdrachtreferentie</i>
BFB/ROC Leiden	09-12-2004	11.681	NB/788+NB/789
BFB/ROC Leiden	09-02-2005	19.998	NB/788 + NB/1375
BFB/ROC Leiden	26-08-2005	22.659	NB/788+NB/1375+CCL/19
BFB/ROC Leiden	08-07-2005	10.475	CCL/7
BFB/CCL	12-10-2005	15.120	CCL/56 ²⁹
BFB/CCL	12-10-2005	20.273	CCL/57
PRC//ROC Leiden	21-02-2005	33.271	NB/920
BFB/CCL	20-03-2006	31.020	CCL/59
BFB/CCL	21-04-2006	12.033	CCL/297
BFB/CCL	18-04-2007	11.149	CCL/1710
BFB/CCL	06-10-2008	11.815	CCL/3528
PRC/CCL	30-06-2009	30.787	CCL/4110
PRC/CCL	02-03-2010	16.533	CCL/4940
PRC/CCL	28-12-2010	11.689	CCL/5138

5.2.2 *Bevindingen vervolgonderzoek*

39. Uit de ons terbeschikkingstaande bescheiden volgt dat de door BFB geleverde prestaties die ten grondslag hebben gelegen aan de geselecteerde facturen zien op:

²⁸ Exclusief omzetbelasting

- het voorlopig ontwerp en definitief ontwerp van de nieuwbouw LMS en het aansturen van het ontwerpteam nieuwbouw LMS in 2004/2005;
 - werkzaamheden ten behoeve van de bouwvoorbereidingsfase en het bouwrijp maken van de locatie LMS in 2005/2006;
 - werkzaamheden tot contractvorming ten behoeve van de te realiseren nieuwbouw LMS in 2007;
 - diverse werkzaamheden samenhangende met de ondersteuning van de financiële administratie CCL (projectadministratie) in verschillende jaren.
40. Uit de ons terbeschikkingstaande bescheiden volgt dat de door PRC geleverde prestaties die die ten grondslag hebben gelegen aan de geselecteerde facturen zien op het projectmanagement ten behoeve van de nieuwbouw LMS en CS in 2004/2005 en diverse (project)werkzaamheden in 2009 en 2010.
41. De geselecteerde facturen bevatten overwegend een declaratie van een totaalbedrag of een declaratie van uren vermenigvuldigd met het uurtarief. Enkele facturen geven uren per werknemer (met naam genoemd) of per specialist (met naam genoemd) weer.
42. Aan de facturen liggen opdrachten ten grondslag die deel uitmaken van de ons ter beschikking staande bescheiden.³⁰ Wij merken hierbij op dat ten aanzien van deze opdrachten:
- als honorarium een vast bedrag is vermeld (in deze opdrachten zijn geen uurtarieven opgenomen) of;
 - een honorarium is opgenomen met werkzaamheden en uurtarieven (waarbij is opgenomen dat facturering geschiedt op basis van de werkelijk bestede tijd tot een maximum van het opdrachtbedrag) of;
 - een honorarium is opgenomen met zowel uurtarieven voor specialisten als tarieven voor een tijdvak (maand, week). Bij facturen op basis van deze opdrachten worden maand- en weektarieven doorberekend.

³⁰ Op twee facturen ontbreken (verwijzingen naar) opdrachten/overeenkomsten en wordt verwezen naar een honorariumvoorstel, met betrekking tot één factuur hebben wij middels deze verwijzing een aansluiting kunnen maken met een ons terbeschikkingstaande overeenkomst waarin betreffend voorstel is genoemd; met betrekking tot de andere factuur is ons niet duidelijk of deze te relateren is aan een ons terbeschikkingstaande overeenkomst, ook omdat Arcadis onze schriftelijke vragen niet heeft beantwoord.

43. Ons onderzoek naar de geselecteerde facturen heeft niet geleid tot aanwijzingen dat de aan de facturen ten grondslag liggende prestaties niet (volledig) zijn verricht, waarbij wij opmerken dat (het Hoofd Legal van) Arcadis niet is ingegaan op onze uitnodiging voor een interview / onze schriftelijke vragen niet heeft beantwoord. Dit heeft de diepgang van ons onderzoek in casu beperkt, meer specifiek omdat onze vragen niet zijn beantwoord waardoor relevante informatie ontbreekt. Ons is verder niet gebleken dat sprake is geweest van belangenverstrengeling die invloed heeft gehad op de prestaties³¹.
44. In het kader van wederhoor heeft (het Hoofd Legal van) Arcadis aangegeven dat zij is nagegaan of er informatie beschikbaar is die ons zou kunnen ondersteunen bij ons onderzoek.
45. Arcadis Nederland BV beschikt niet (meer) dan wel gefragmenteerd over dossiers van BFB dan wel PRC waarvan veelal de wettelijke bewaartermijn is verlopen, aldus is ons medegedeeld. Daarnaast is (zijn) de voornaamste projectverantwoordelijke(n) – verbonden aan de overlegde facturen – niet langer bij Arcadis Nederland BV in dienst, aldus (het Hoofd Legal van) Arcadis. Wij hebben geen aanwijzingen dat dit anders zou zijn en uitgaande van een wettelijke bewaartermijn van 7 jaar is van het merendeel van de door ons geselecteerde facturen deze termijn verlopen.

5.3 LearnRing en RnR

5.3.1 Selectie van facturen

46. Op basis van een analyse van de PwC-bescheiden constateren wij dat over:
- de periode juni 2004 t/m januari 2008 in totaal € 370.033 is gefactureerd door LearnRing aan ROC Leiden (en vanaf de periode september 2005: CCL); volgens het overzicht facturen zijn alle facturen te relateren aan een opdracht; in het overzicht opdrachten zijn in totaal twaalf opdrachten vermeld;
 - de periode februari 2008 tot en met januari 2014 in totaal € 2.048.095 is gefactureerd door RnR aan CCL; volgens het overzicht facturen zijn alle facturen te relateren aan een opdracht; in het overzicht opdrachten zijn in totaal tweeëntwintig opdrachten vermeld.

³¹ Wij merken op dat Arcadis onze schriftelijke vragen, waaronder de vraag of en zo ja in hoeverre (betrokken medewerkers van) Arcadis relaties met en/of belangen (hebben) heeft gehad in andere bij de nieuwbouw LMS betrokken adviseurs of partijen, niet heeft beantwoord.

47. In de in de PwC-bescheiden opgenomen overzichten van opdrachten is het maximaal te factureren bedrag per opdracht vermeld. Middels deze overzichten hebben wij een selectie gemaakt van opdrachten met een maximaal te factureren bedrag groter dan € 50.000.
48. In twee gevallen heeft de opdracht, gezien de omschrijving, uitsluitend betrekking op nieuwbouw CS; deze maken geen onderdeel uit van het onderzoek.
49. Aansluitend hebben wij, middels het in de PwC-bescheiden opgenomen overzicht van facturen, de facturen die betrekking hebben op deze opdrachten globaal geanalyseerd op basis waarvan wij hebben vastgesteld dat telkens binnen één opdracht meerdere termijnen worden gefactureerd. Op grond van deze constatering hebben wij in overleg met de validatiecommissie per opdracht groter dan € 50.000 één factuur (met een bedrag groter dan € 10.000) geselecteerd.
50. Aldus zijn navolgende facturen object van vervolgonderzoek geweest:

<i>Factuur van/aan</i>	<i>Factuurdatum</i>	<i>Bedrag³² €</i>	<i>Opdrachtreferentie</i>
LearnRing/CCL	01-06-2006	12.100	CCL/265
LearnRing/CCL	01-05-2007	22.000	CCL/1579
RnR/ROC Leiden	05-09-2011	42.975	P112004
RnR/ROC Leiden	05-09-2011	27.680	P112012
RnR/ROC Leiden	06-02-2012	15.000	P112127
RnR/ROC Leiden	05-08-2012	12.500	P112156
RnR/ROC Leiden	12-10-2012	11.500	P122040
RnR/ROC Leiden	03-12-2012	20.000	P112106
RnR/ROC Leiden	23-12-2013	23.500	13BDA009

5.3.2 *Bevindingen vervolgonderzoek*

51. Aan alle geselecteerde facturen liggen opdrachten c.q. overeenkomsten ten grondslag; in meerdere gevallen zijn bij de facturen urenspecificaties gevoegd³³.
52. Uit de ons terbeschikkingstaande bescheiden en het interview met de heer Daems volgt dat de geselecteerde facturen van LearnRing aan CCL in 2006 en 2007 zien op werkzaamheden samenhangende met de aanpassingen in het programma van eisen van zowel de nieuwbouw

³² Exclusief omzetbelasting.

³³ In algemene zin heeft de heer Daems ons aangegeven dat LearnRing, en later RnR, gebruik maakten van een urenregistratiesysteem op grond waarvan specificaties werden gemaakt, die standaard bij de factuur gevoegd werden en CCL/ROC Leiden deze mogelijk niet allemaal heeft bewaard.

LMS als de nieuwbouw CS. De heer Daems heeft ons aangegeven dat hij op vaste dagen aanwezig was in het gebouw van CCL. Hij besprak zijn opdrachten, facturen, stand van zaken en te verrichten werkzaamheden met de heer Feunekes, destijds directeur van CCL.

53. De factuur van RnR van 5 september 2011 ad € 42.975 ziet volgens de omschrijving op werkzaamheden van de heer Konickx en twee andere personen³⁴. In het verslag van het interview met de heer Daems is hieromtrent het volgende opgenomen:

‘Nadat Knigge als bestuurder aantrad bij ROC Leiden, stopten de werkzaamheden van Bendervoet en werden de directeurs van het CCL, de heren Feunekes en Hottentot, in een andere rol geplaatst door Knigge.

Knigge wilde een verslaglegging van het proces rondom de nieuwbouw, zodat Knigge een beeld kreeg van de situatie die hij aantrof bij zijn aantreden. Omdat Konickx daartoe het beste in staat leek, gezien zijn eerdere werkzaamheden voor ROC Leiden, heeft Konickx, die op dat moment mede-partner was van RnR, de reconstructie van gebeurtenissen opgesteld. Deze werkzaamheden zijn in een beperkt aantal uren uitgevoerd en door RnR gefactureerd aan ROC Leiden. Desgevraagd geeft Daems aan dat Konickx niet op de loonlijst stond van RnR, maar zijn werkzaamheden vanuit zijn vennootschap heeft doorbelast aan RnR. Daems geeft aan dat dit de enige opdracht is geweest waarin Konickx namens RnR werkzaamheden heeft verricht ten behoeve van ROC Leiden.’

54. De factuur van RnR van 5 september 2011 ad € 27.680 ziet volgens de omschrijving op werkzaamheden van de heer Daems in de maand augustus 2011. In reactie op onze opmerking dat in deze periode op meerdere dagen veel uren zijn opgenomen in de onderliggende urenspecificatie, waaronder 16 uur op een dag, heeft de heer Daems aangegeven dat deze factuur ziet op werkzaamheden in de laatste maand voor oplevering van het gebouw LMS. In het verslag van het interview met de heer Daems is verder navolgende toelichting opgenomen:

‘Er zijn in deze periode door Daems zeer veel uren gemaakt om het project af te krijgen. De maand voor oplevering heeft Daems met een klein team dagelijks van 06:00 uur tot

³⁴ De heer Daems heeft ons aangegeven dat de werkzaamheden van één van deze personen niets te maken hadden met de nieuwbouw; hij werd ingezet ter ondersteuning van de afdeling Marketing en Communicatie en de werkzaamheden van de andere persoon zagen op de coördinatie van een deel van de afbouw LMS ten behoeve van de oplevering.

ongeveer 22:00 à 23:00 uur gewerkt vanwege de deadline van 1 september. Daems geeft aan dat hij deze periode ook regelmatig in een hotel in de buurt overnachtte in verband met de lange werkdagen in Leiden. Daems maakte dermate veel uren dat de uren boven de 16 uur niet zijn doorbelast. Zo is het voorgekomen dat hij midden in de nacht aanwezig was omdat er waterschade was in het gebouw. Daems merkt verder op dat zijn in rekening gebrachte uren in deze periode zijn geaccordeerd door Knigge.'

55. Met betrekking tot de overige geselecteerde facturen, die zien op de periode tussen januari 2012 en januari 2014, heeft de heer Daems ons aangegeven dat deze voornamelijk betrekking hebben op de inbouwpakketten voor de nieuwbouw CS en er hooguit nog enkele werkzaamheden zijn verricht zijn ten behoeve van de locatie LMS.
56. Ons onderzoek naar de geselecteerde facturen heeft niet geleid tot aanwijzingen dat de aan de facturen ten grondslag liggende prestaties niet (volledig) zijn verricht. Ons is verder niet gebleken dat sprake is geweest van belangenverstrengeling die invloed heeft gehad op de prestaties.

5.4 Fakton, Konickx en Ohain & Whittle

5.4.1 Selectie van facturen

57. Op basis van een analyse van de PwC-bescheiden kunnen de facturen van Fakton, Konickx en Ohain & Whittle als volgt worden gerubriceerd:

	€ ³⁵
1. oktober 2003 t/m december 2006: maandelijkse facturatie Fakton aan CCL betreffende 'voorzitter stuurgroep'	600.100
2. november 2003 t/m februari 2005: doorbelasting kosten van andere dienstverleners door Fakton aan ROC Leiden	235.170
3. september 2006 t/m december 2006: maandelijkse facturatie Fakton aan ROC Leiden betreffende 'detachering vastgoedwerkzaamheden'	113.592
4. januari 2006 t/m december 2006: drie facturen Konickx aan CCL betreffende 'detachingswerkzaamheden t.b.v. CCL LMP en CCL CS'	66.000

³⁵ Exclusief omzetbelasting

5. overige facturen	129.948
6. factuur van Ohain & Whittle aan CCL d.d. 16 juli 2007 '50% honorarium vervreemden nieuwbouw Lammenschanspark'	97.500
7. factuur van Ohain & Whittle aan CCL d.d. 3 september 2008 'resterend honorarium vervreemden nieuwbouw LMP'	142.361
Totaal	1.384.671

58. Wij hebben vastgesteld dat inzake de facturen in *rubriek 1* opdrachtbevestigingen zijn opgenomen in de PwC-bescheiden voor de periode vanaf oktober 2004 tot en met december 2006. Wij merken op dat wij desgevraagd van ROC Leiden een overeenkomst hebben ontvangen die ziet op de periode vòòr oktober 2004. Gezien het repeterende karakter hebben wij in overleg met de validatiecommissie facturen over de periode januari 2004, januari 2005 en januari 2006 geselecteerd. Het betreft een factuur van 30 januari 2004 ad € 16.000, een factuur van 28 februari 2005 ad € 32.000 en een factuur van 31 januari 2006 ad € 12.500.
59. Met betrekking tot de facturen in *rubriek 2* het volgende. Doorbelastingen van kosten van andere dienstverleners zijn door middel van facturen van deze andere dienstverleners en daaraan ten grondslag liggende bescheiden, waaronder urenoverzichten onderbouwd. Wij hebben vastgesteld dat bij de doorbelasting van kosten van andere dienstverleners geen opslag in rekening is gebracht. Gelet op vorenstaande zijn in overleg met de validatiecommissie de facturen in deze rubriek geen object van vervolgonderzoek geweest.
60. Met betrekking tot de facturen in *rubriek 3* zijn geen opdrachtbevestigingen/overeenkomsten opgenomen in de PwC-bescheiden; het betreft vier facturen van ieder € 28.398. Gezien het repeterende karakter hebben wij in overleg met de validatiecommissie één factuur geselecteerd. Het betreft een factuur van 29 december 2006 ad € 28.398. Wij merken op dat ROC Leiden ons desgevraagd heeft aangegeven 'geen directe opdrachtbrief' betreffende deze factuur te hebben gevonden. Konickx heeft in het interview met ons aangegeven dat hij 'zeker weet' dat een overeenkomst ten grondslag ligt aan de geselecteerde factuur in deze rubriek en deze zich bij ROC Leiden of in het archief van CCL zou moeten bevinden.
61. De facturen in *rubriek 4* zien, gelet op de omschrijving en de onderliggende opdracht, mede op werkzaamheden in relatie tot de nieuwbouw CS; een onderscheid tussen nieuwbouw LMS en nieuwbouw CS valt niet aan te brengen. Het betreft drie facturen waarvan wij de in omvang grootste factuur hebben geselecteerd, zijnde een factuur van 28 mei 2006 ad € 27.500.

62. Van de facturen in *rubriek 5* hebben wij mede gezien de (relatief) beperkte omvang en in overleg met de validatiecommissie uitsluitend facturen groter dan € 10.000 geselecteerd. Het betreft facturen van 31 december 2003 ad € 21.660, 13 april 2004 ad € 17.500, 31 december 2004 ad € 24.100 en 28 april 2006 ad € 18.060.
63. Tenslotte zijn, gezien de (afwijkende) omschrijving en de omvang van de bedragen de facturen genoemd onder *rubriek 6 en 7* object van vervolgonderzoek geweest.

5.4.2 *Bevindingen vervolgonderzoek*

64. Aan de geselecteerde facturen van Fakton van 30 januari 2004 ad € 16.000, 28 februari 2005 ad € 32.000 en 31 januari 2006 ad € 12.500 (*rubriek 1* in voorgaande paragraaf) liggen overeenkomsten ten grondslag, waaruit volgt dat de werkzaamheden zien op het voorzitterschap van de stuurgroep.
65. In het verslag van het interview met de heer Konickx is hiermee samenhangend vermeld:
- ‘Teneinde de risico’s op budgetoverschrijding bij ROCL te voorkomen zijn o.a. voor de werkzaamheden als voorzitter van de stuurgroep [...] vanwege de vele uren (ook in de avonden) een vast bedrag per maand afgesproken. [...] Als voorzitter diende hij de kwaliteit, tempo en flexibiliteit van het nieuwbouwprogramma te bewaken en had hij vanuit deze rol veel verschillende taken en verantwoordelijkheden waaronder het waarborgen van een heldere toetsing van de ontwerpen. De werkzaamheden betroffen zowel LMS als CS. Het was volgens Konickx niet doenlijk om per afzonderlijk (deel)project te declareren omdat de besturende en coördinerende werkzaamheden (nieuwbouw, onderwijsvernieuwing vervreemden oude onderwijspanden en samenwerking met andere onderwijsinstututen in Leiden) als spaghetti door elkaar heen liepen en het ook vaak meerdere domeinen [betrof] (bijv. samenwerking en LMS of nieuwbouw en onderwijsvernieuwing) die een integral[e] aanpak vergden.’*
66. Met betrekking tot de factuur van Fakton van 29 december 2006 ad € 28.398 (*rubriek 3* in voorgaande paragraaf) heeft de heer Konickx ons aangegeven dat dit ziet op werkzaamheden ten behoeve van de verkoop van vijf panden van ROC Leiden en drie panden van het ID College aan de gemeente Leiden; de heer Konickx heeft ons voorzien van onderliggende bescheiden die zijn verklaring ondersteunen.

67. Aan de geselecteerde facturen van 28 mei 2006 ad € 27.500 (*rubriek 4* in voorgaande paragraaf) ligt een overeenkomst tussen CCL en J.G.F.M. Konickx BV ten grondslag³⁶. De heer Konickx heeft ons desgevraagd voorzien van de prijsopgaaf waarnaar in de overeenkomst wordt verwezen en hieraan toegevoegd *‘dat er altijd vooraf per partij een forecast is gemaakt van de gebudgetteerde werkzaamheden, dus ook van deze werkzaamheden’*. De heer Konickx heeft ons toegelicht dat deze factuur betrekking heeft op werkzaamheden die hij op detachingsbasis voor CCL onder leiding van de heer Feunekes heeft verricht. Deze werkzaamheden hadden betrekking op het voorkomen van hiaten door de overdracht van taken en rollen naar onder andere de heer Bendervoet.
68. Over de geselecteerde facturen in *rubriek 5* het volgende.
- Inzake de factuur van 31 december 2003 ad € 21.660 van Fakton aan ROC Leiden heeft Konickx in het interview met ons aangegeven dat de opdrachtbrief bij ROC Leiden beschikbaar moet zijn. ROC Leiden heeft ons desgevraagd aangegeven dat inzake deze factuur *‘geen directe opdracht’* is aangetroffen, maar *‘wel een mailbericht van 6 mei 2003 waaruit blijkt dat Fakton ondersteuning verleent bij het biedingsproces LUMC’*. Dit is in lijn met hetgeen de heer Konickx tegenover ons heeft verklaard.
 - Inzake de factuur van 13 april 2004 van Fakton aan ROC Leiden ad € 17.500 heeft ROC Leiden ons desgevraagd voorzien van de offerte waarnaar op de factuur wordt verwezen en bijbehorende correspondentie; ook van de heer Konickx hebben wij onderliggende bescheiden ontvangen. Op grond van deze bescheiden en het interview met de heer Konickx stellen wij vast dat de prestaties die ten grondslag liggen aan deze factuur zien op het maken van een bidbook om de locatie Leidsedreef te vervreemden.
 - Op de factuur van 31 december 2004 van Fakton aan ROC Leiden ad € 24.100 wordt verwezen naar een mondelinge opdrachtverstrekking; in het verslag van het interview met Konickx is hieromtrent vermeld: *‘In dit geval is een mondelinge afspraak gemaakt. De factuur is ook betaald en dus is er geen discussie over deze afspraak’*. Volgens de omschrijving op de factuur betreffen het werkzaamheden inzake het vervreemden van

³⁶ De heer Konickx heeft ons toegelicht dat hij tot eind 2006 als aandeelhouder verbonden is geweest aan Fakton; in 2004 heeft hij zijn rol als bestuurder van Fakton overgedragen; de onderhavige detachingswerkzaamheden heeft hij verricht en gefactureerd vanuit zijn persoonlijke vennootschap thans genaamd Pier 239 BV.

vastgoedlocaties voor ROC Leiden. In het verslag van het interview met Konickx is hierover opgenomen:

‘ROC Leiden was blij met het resultaat, aldus Konickx. Het resultaat van deze werkzaamheden was de biedbrief van de gemeente Leiden waarbij ze de panden wilden kopen voor € 25,6 miljoen. Een tijd is er ook nog sprake van geweest dat het ID College ook betrokken zou worden in de bieding. Dan zou circa € 32,4 miljoen geboden worden. Echter omdat er problemen waren met de fusie met het ID College is de uiteindelijke bieding € 25,6 miljoen geworden voor alleen de panden van ROC Leiden. Een mooie boekwinst die voor een deel is aan[ge]wend om de nieuwbouw te bekostigen. Dit was ook openlijk met de gemeente Leiden besproken en in projectovereenkomst met de gemeente vastgelegd. Konickx voegt hier aan toe dat het mogelijk is dat ROC Leiden een gedeelte van de op onderhavige factuur gedeclareerde uren heeft doorbelast aan het ID College.’

- Inzake de factuur van 28 april 2006 ad € 18.060 van Fakton aan CCL heeft ROC Leiden ons desgevraagd de offerte en bijbehorende opdracht met datum 9 maart 2006 verstrekt. Uit deze bescheiden volgt dat deze factuur ziet op werkzaamheden in relatie tot een parkeervisie. In het verslag van het interview met de heer Konickx is hieromtrent onder meer opgenomen:

‘Konickx licht toe dat de gemeente Leiden competenties miste om de parkeervisie en het parkeerbeleid financieel onderlegd te krijgen. [...] De parkeerdruk in de omgeving moest worden weggehaald en daarom mocht het parkeren niet te duur worden vs de investeringskosten voor de parkeergarage. Voor deze optimum berekening is Fakton ingeschakeld. Vanwege het gemeenschappelijk belang van deze ondersteuning is 50% van deze factuur door CCL/ROCL doorbelast aan de gemeente Leiden.’

69. Met betrekking tot de facturen van Ohain & Whittle aan CCL d.d. 16 juli 2007 en d.d. 3 september 2008 (rubriek 5 en rubriek 6 in voornoemde paragraaf) het volgende. Bij deze facturen behoort een overeenkomst d.d. 22 december 2006³⁷.

³⁷ De overeenkomst is gesloten tussen ROC Leiden en CCL enerzijds en Ilfa Management en Fakton anderzijds; in een schrijven d.d. 12 juli 2007 is vermeld dat ‘Ohain & Whittle bv [...] werkzaamheden, plichten en rechten van [...] opdrachten van Fakton met ingang van 22 december 2006 heeft overgenomen.’

70. Op de facturen ten bedrage van € 97.500 en € 142.361³⁸ is als omschrijving vermeld ‘50% honorarium vervreemden nieuwbouw Lammenschanspark’ respectievelijk ‘resterend honorarium vervreemden nieuwbouw LMP’. Wij hebben ROC Leiden gevraagd naar een mailbericht van 2 september 2008 waarnaar op de factuur van 3 september 2008 wordt verwezen; ROC Leiden heeft ons aangegeven dat mailverkeer van zo lang geleden niet meer te achterhalen is.
71. De heer Konickx heeft ons ter zake van deze facturen aangegeven dat de prestaties die ten grondslag ligt aan deze twee facturen betreffen:
- de organisatie van het biedproces;
 - het opstellen van een longlist van beleggers/financiers;
 - het in overleg met ROC Leiden samenstellen van een shortlist;
 - het maken c.q. samenstellen van het bidbook in samenwerking met een advocaat en een notaris;
 - de onderhandeling met de shortlist-bieders, waaronder Green Real Estate.
72. De heer Konickx heeft verder tegenover ons verklaard dat het een zogenaamde ‘no cure no pay opdracht’ betrof, waarbij hij medewerkers van Fakton heeft ingehuurd voor de ondersteuning in verband met de gesprekken met beleggers, waaronder Green Real Estate. De inhuur van Fakton is door Ohain & Whittle betaald en niet separaat doorbelast aan ROC Leiden; dit heeft de heer Konickx onderbouwd met bescheiden.
73. In het verslag van het interview met de heer Konickx is hiermee samenhangende verder het volgende opgenomen:
- ‘De werkzaamheden zijn door Konickx en Fakton adviseurs in samenwerking met mevrouw Langeriaert van Ilfa op no cure no pay basis uitgevoerd. Van Gaal wilde het beste van twee werelden en wilde een combinatie van kwaliteiten en combinaties; Ilfa had al een rol binnen ROC Leiden, maar had geen ervaring met vastgoedfinanciering. Fakton had die competentie wel.*
- De eerste 50% van het no cure no pay honorarium is gefactureerd nadat Green Real Estate de voorlopige koopovereenkomst had getekend. De tweede factuur is opgemaakt bij ondertekening van de definitieve overeenkomst en vaststellen van de definitieve (en hogere) verkoopopbrengst.*

³⁸ Exclusief omzetbelasting.

Bij de vaststelling van de formule/berekeningsgrondslag van het totale no cure no-pay honorarium van deze opdracht heeft ROCL/CCL bv zich gespiegeld aan marktconforme tarieven voor dit soort opdrachten bij makelaars. [...]

Konickx merkt op dat de hoogte van de succesfee pas berekend kon worden op het moment dat de koopovereenkomst was afgerond; dit is altijd helder geweest, ook voor ROC Leiden.

Verder merkt Konickx op dat de overeenkomst d.d. 22 december 2006 zag op zowel LMS als CS; om voor Konickx onduidelijke redenen is de verkoop van CS afgebroken. Derhalve heeft de succesfee alleen betrekking op LMS. [...] Ohain & Whittle heeft voor de CS-bieding veel werk verricht, maar is hiervoor nooit betaald. [...]

Konickx merkt op dat hij geen inhoudelijke betrokkenheid heeft gehad bij de totstandkoming van vaststelling van de uiteindelijke succesfee/slot termijn; [...] Het honorarium is vastgesteld door Langerhaert in overleg met Heijenrath. [...] ³⁹

Konickx voegt toe dat de tweede factuur een jaar later is gestuurd. [...] Volgens Konickx betreft dit 50% van de basisfee (0,4% x € 75,6 miljoen) - zoals overeengekomen in de overeenkomst d.d. 22 december 2006 - alsmede het gedeelte van de succesfee.'

74. Voor nadere details omtrent de berekening van de succesfee heeft de heer Konickx verwezen naar (bijlagen bij) de PwC-rapportage; gezien onze opdrachtformulering hebben wij geen nadere werkzaamheden verricht inzake deze berekening.

75. Desgevraagd heeft de heer Konickx tegenover ons verklaard dat hij en/of Fakton en/of Ohain & Whittle geen (privé of zakelijke) relatie heeft of heeft gehad met Green Real Estate. In het verslag van het interview met hem is daarover verder opgenomen:

'Konickx heeft nimmer een belang gehad in Green Real Estate en uitsluitend een professioneel zakelijke relatie met hen gehad. Green Real Estate kwam uit het netwerk van Fakton / Konickx terwijl bijvoorbeeld Syntrus Achmea op de short list van beleggers uit het netwerk van Ilfa kwam.'

³⁹ In het kader van wederhoor heeft mevrouw Langerhaert, (middellijk) bestuurder van Ilfa, opgemerkt dat afspraken met betrekking tot vergoedingen altijd een afspraak zijn geweest tussen partijen en nooit eenzijdig door Ilfa zijn opgelegd en het honorarium in overleg tussen Heijenrath en de bestuurder van Ilfa is vastgesteld.

76. Ons onderzoek naar de geselecteerde facturen heeft niet geleid tot aanwijzingen dat de aan de facturen ten grondslag liggende prestaties niet (volledig) zijn verricht. Ons is verder niet gebleken dat sprake is geweest van belangenverstrengeling die invloed heeft gehad op de prestaties.

5.5 ILFA en Tools 4 Treasury

5.5.1 Selectie van facturen

77. Op basis van een analyse van de PwC-bescheiden kunnen de facturen van Ilfa/Tools 4 Treasury als volgt worden gerubriceerd:

	€ ⁴⁰
1. december 2003 t/m december 2005: maandelijkse facturatie Ilfa Management aan ROC Leiden: uren x tarief en vast bedrag 'outsourcing' en overig ⁴¹	31.821
2. januari 2006 t/m december 2007: maandelijkse facturatie Ilfa Management aan CCL: uren x tarief en vast bedrag 'outsourcing' en overig	80.728
3. januari 2008 t/m oktober 2012: maandelijkse facturatie Ilfa Management aan ROC Leiden: uren x tarief en overig	212.901
4. oktober 2008 tot en met december 2009: maandelijkse facturatie Ilfa Management aan 'ROC Leiden inzake CS': uren maal tarief en overig	51.975
5. februari 2008 t/m december 2012: maandelijkse facturatie Ilfa Management ⁴² aan ROC Leiden inzake fee Tools4Treasury/cashmanagement	214.419
6. factuur van Ilfa Management aan CCL d.d. 6 juli 2007 'Fee werven belegger gebouw LMP 50% van € 195.000,00'	97.500
7. factuur van Ilfa Management aan CCL d.d. 5 mei 2008 'Declaratie over 2007 inzake fee inzake LMP conform afspraak'	142.361
8. factuur van Ilfa Management aan 'CCL BV inzake CS' 'Succesfee 2009'	150.000
Totaal	981.705

⁴⁰ Exclusief omzetbelasting.

⁴¹ Waaronder bijvoorbeeld reiskosten.

⁴² Vanaf de periode maart 2009 wordt dit aan ROC Leiden gefactureerd door 'Tools4treasury/Ilfa Finance Monitor BV'.

78. Wij hebben vastgesteld dat inzake de facturen in rubriek 2 (periode 2006-2007) opdrachtbevestigingen zijn opgenomen in de PwC-bescheiden. Op grond hiervan en de (relatief) beperkte omvang van de facturen in *rubriek 1 en rubriek 2* zijn, in overleg met de validatiecommissie, de facturen in deze rubriek geen object van vervolgonderzoek geweest.
79. Met betrekking tot de facturen in *rubriek 3* zijn geen opdrachtbevestigingen/overeenkomsten opgenomen in de PwC-bescheiden. Gezien het repeterende karakter hebben wij in overleg met de validatiecommissie facturen in deze rubriek groter dan € 10.000 geselecteerd. Het betreft een factuur van 1 februari 2012 ad € 17.904 en een factuur van 2 april 2012 ad € 17.330.
80. De facturen in *rubriek 4* zien, gelet op de omschrijving, op werkzaamheden in relatie tot de nieuwbouw CS en zijn derhalve in het kader van onderhavig onderzoek niet relevant. Opmerkelijk achten wij overigens navolgende. Ilfa factureert voor de inzet van mevrouw I.M. Langeract over de periode vanaf oktober 2008 tot en met december 2009 maandelijks een uurtarief ad € 450 exclusief reiskosten aan 'ROC Leiden, inzake CS'. In diezelfde periode factureert Ilfa 'ROC Leiden' voor de inzet van mevrouw I.M. Langeract ook tegen een uurtarief ad € 225 exclusief reiskosten. De reden van dit verschil volgt niet uit de PwC-bescheiden. Wij merken op dat mevrouw Langeract in reactie op onze uitnodiging voor een interview onder meer heeft aangegeven dat 'volgens onze administratie voor werkzaamheden die samenhangen met de nieuwbouw Lammenschanspark geen uurtarief van € 450 in rekening is gebracht', hetgeen overigens juist is omdat het hogere tarief volgens de factuur ziet op de nieuwbouw CS. Mevrouw Langeract heeft onze nadien verzonden schriftelijke vragen, waaronder de vraag om de reden van dit verschil in tarief toe te lichten, niet beantwoord. Dit omdat deze vraag verder gaat dan de scope van het onderzoek, zo heeft zij toegevoegd in haar reactie in het kader van wederhoor.
81. De facturen in *rubriek 5* zien op een maandelijks fee ad € 3.500 (met ingang van 1 juni 2011 na indexatie: € 3.543,75); er zijn geen opdrachtbevestigingen/overeenkomsten opgenomen in de PwC-bescheiden. Gezien het repeterende karakter hebben wij in overleg met de validatiecommissie facturen in deze rubriek groter dan € 10.000 geselecteerd. Het betreft een factuur van 2 januari 2013 ad € 10.631.
82. Tenslotte zijn, gezien de (afwijkende) omschrijving en de omvang van de bedragen, de facturen genoemd onder *rubriek 6 en 7* object van vervolgonderzoek geweest.
83. De factuur onder *rubriek 8* ziet, gelet op de omschrijving, op werkzaamheden in relatie tot de nieuwbouw CS en is derhalve in het kader van onderhavig onderzoek niet relevant.

5.5.2 Bevindingen vervolgonderzoek

84. Met betrekking tot de geselecteerde facturen van 1 februari 2012 en 2 april 2012 (uit *rubriek 3* in voornoemde paragraaf) heeft ROC Leiden ons desgevraagd aangegeven dat zij ter zake van deze facturen geen opdrachten hebben kunnen vinden. Mevrouw Langeraert heeft in reactie op onze uitnodiging voor een interview schriftelijk aangegeven dat deze facturen volgens haar ‘geen samenhang hebben’ met de nieuwbouw LMS; op onze schriftelijke vraag om dit toe te lichten en te onderbouwen met documenten hebben wij geen antwoord ontvangen.
85. Op de geselecteerde factuur van 2 januari 2013 van Tools 4 Treasury (uit *rubriek 5* in voorgaande paragraaf) zijn een maandfee ad € 3.544 en een ‘transitiefte’ van twee maanden in rekening gebracht. Wij hebben van ROC Leiden een door ROC Leiden ondertekende offerte van Ilfa (met datum 7 november 2007) ontvangen, waarin de maandfee is vermeld en ook sprake is van een transitiefte. Uit de ondertekende offerte volgt dat de prestaties zien op de levering van een professionele omgeving (modulaire tools) waarbinnen ROC Leiden inzicht heeft in het verloop van de financieringsbehoefte uit hoofde van de nieuwbouw LMS en de nieuwbouw CS, de liquiditeitspositie wordt bewaakt en de renterisico’s worden gemanaged. De op genoemde factuur in rekening gebrachte transitiefte (in verband met de beëindiging van de overeenkomst) is specifiek vermeld in mailcorrespondentie die als bijlage 395 is opgenomen bij de PwC-rapportage⁴³.
86. Met betrekking tot de facturen van Ilfa aan CCL d.d. 6 juli 2007 en 5 mei 2008 (*rubriek 6* en *rubriek 7* in voornoemde paragraaf) het volgende. Deze facturen zijn gebaseerd op een overeenkomst d.d. 22 december 2006⁴⁴.

⁴³ Deze bijlage is ons door de validatiecommissie verstrekt.

⁴⁴ De overeenkomst is gesloten tussen ROC Leiden en CCL enerzijds en Ilfa Management en Fakton anderzijds; in een schrijven d.d. 12 juli 2007 is vermeld dat ‘Ohain & Whittle bv [...] werkzaamheden, plichten en rechten van [...] opdrachten van Fakton met ingang van 22 december 2006 heeft overgenomen.’

87. Op de facturen ten bedrage van⁴⁵ € 97.500 en € 142.361 is als omschrijving vermeld ‘fee verwerven belegger gebouw LMP, 50% van € 195.000’ respectievelijk ‘fee inzake LMP conform afspraak’.
88. In reactie op onze uitnodiging voor een interview heeft mevrouw Langeract onder meer aangegeven dat de betreffende facturen
- ‘reeds uitgebreid besproken [zijn] ten tijde van het onderzoek uitgevoerd door PWC en vervolgens de commissie Meurs. Zoals eerder ook gemeld aan het Ministerie⁴⁶ zijn wij gaarne bereid mede te werken aan een nader onderzoek, maar wij zien op dit moment geen reden om bij deze facturen nog verdere toelichting te geven. Mocht u concrete vragen hebben dan kunt u ons deze [...] toesturen waarna wij zullen bepalen of nadere toelichting noodzakelijk is.’*
89. Mevrouw Langeract heeft onze nadien verzonden schriftelijke vragen die wij in het licht van de opdrachtformulering hebben gesteld niet beantwoord; in de reactie van mevrouw Langeract is navolgende opgenomen:
- ‘De diversiteit van de opdrachten van ROC Leiden, het doorlopende karakter, de invulling hiervan en wijze van bezoldiging, zijn in de eerdere onderzoeken uitgebreid toegelicht zowel door ILFA als door oud-medewerkers van ROC Leiden. Wij zien op dit moment geen aanleiding om e.e.a. wederom nader toe te lichten. Ook is antwoord gegeven op de vragen of er een relatie bestond tussen ILFA en Green voor 22 december 2006. Voor goede orde bevestigen wij u nogmaals dat er geen relatie bestond tussen beide partijen voorafgaand aan dit tijdstip, ook had ILFA geen belang in deze organisatie.’*
90. Ons onderzoek naar de geselecteerde facturen heeft niet geleid tot aanwijzingen dat de aan de facturen ten grondslag liggende prestaties niet (volledig) zijn verricht, waarbij wij opmerken dat mevrouw Langeract om haar moverende redenen niet is ingegaan op onze uitnodiging voor een interview / onze schriftelijke vragen niet heeft beantwoord. Dit heeft de diepgang van ons onderzoek in casu beperkt, meer specifiek omdat onze vragen niet zijn beantwoord

⁴⁵ Exclusief omzetbelasting.

⁴⁶ Van de validatiecommissie ontvingen wij een schrijven d.d. 14 januari 2016 van Ilfa Treasury Support BV aan het ministerie van OCW waarin onder meer verwoord: ‘Mocht u tot een aanvullend onderzoek besluiten, dan zullen wij (opnieuw) onze volledige medewerking verlenen’.

waardoor relevante informatie ontbreekt. Ons is verder niet gebleken dat sprake is geweest van belangenverstrengeling die invloed heeft gehad op de prestaties, waarvoor hetzelfde voorbehoud van toepassing is. Ten aanzien van twee facturen van ILFA aan CCL, welke facturen betrekking hebben op het verwerven van een belegger en die zijn gebaseerd op een overeenkomst van 22 december 2006, heeft mevrouw Langeraert in algemene zin aangegeven dat voor 22 december 2006 geen relatie bestond tussen ILFA en Green Real Estate en ILFA ook geen belang had in Green Real Estate.

5.6 Bendervoet Management

5.6.1 Selectie van facturen

91. Op basis van een analyse van de PwC-bescheiden kunnen de facturen van Bendervoet Management als volgt worden gerubriceerd:

	€ ⁴⁷
1. januari 2007 t/m december 2008: maandelijkse facturatie Bendervoet Management aan CCL: vast bedrag inzake managementtaken nieuwbouw LMS en nieuwbouw CS	368.467
2. januari 2009 t/m december 2011 ⁴⁸ : maandelijkse facturatie Bendervoet Management aan CCL, CCL LMP en CCL CS: uren maal tarief inzake managementtaken nieuwbouw LMS en nieuwbouw CS	415.077
Totaal	783.544

92. Wij hebben vastgesteld dat inzake de facturen in *rubriek 1* (periode 2007-2008) opdrachtbevestigingen zijn opgenomen in de PwC-bescheiden. De werkzaamheden zien volgens de opdrachtbevestigingen op managementtaken c.q. advieswerkzaamheden voor CCL, CCL, LMP en CCL CS; op de facturen, gericht aan CCL, wordt conform de opdrachtbevestigingen een vast bedrag per maand in rekening gebracht; een onderscheid tussen nieuwbouw LMS en nieuwbouw CS is niet aangebracht. Gezien vorenstaande en de constatering dat de aard van de werkzaamheden volgens de omschrijvingen op de facturen na

⁴⁷ Exclusief omzetbelasting

⁴⁸ Periode volgens het overzicht facturen; zie de toelichting hierna in alinea 95.

2008 niet is gewijzigd, zijn de facturen in deze rubriek in overleg met de validatiecommissie geen object van vervolgonderzoek geweest.

93. Met betrekking tot de facturen in *rubriek 2* het volgende. Met ingang van 2009 factureert Bendervoet Management separaat aan CCL, CCL LMP en CCL CS waaraan een opdracht met een looptijd tot 28 februari 2010 ten grondslag ligt. Voor de werkzaamheden nadien hebben wij geen opdrachtbevestiging aangetroffen in de PwC-bescheiden. Wij merken op dat wij desgevraagd van ROC Leiden overeenkomsten van opdracht hebben ontvangen die zien op de periode 2010 en 2011.
94. Gezien het repeterende karakter hebben wij in overleg met de validatiecommissie facturen in deze rubriek over de periode januari 2009, januari 2010 en januari 2011 geselecteerd voor zover deze gericht zijn aan CCL LMP. Het betreft een factuur van 31 januari 2009 ad € 14.690, een factuur van 12 februari 2010 ad € 9.960 en een factuur van 1 februari 2011 ad € 8.160.

5.6.2 *Bevindingen vervolgonderzoek*

95. Aan alle geselecteerde facturen liggen opdrachten c.q. overeenkomsten ten grondslag. Wij merken op dat Bendervoet Management naast overeenkomsten met CCL LMP ook overeenkomsten had met CCL en CCL CS; de heer Bendervoet heeft ons aangegeven dat hij de werkzaamheden op basis van de bestede tijd zo adequaat mogelijk trachtte te verdelen over de verschillende vennootschappen, dit in verband met de separate budgetten.
96. Uit de ons terbeschikkingstaande bescheiden en het interview met de heer Bendervoet volgt dat de geselecteerde facturen van Bendervoet Management aan CCL LMP in de periode 2009 tot en met 2011 zien op werkzaamheden samenhangende met het management van CCL LMP⁴⁹ in relatie tot de nieuwbouw LMS.
97. Volgens de PwC-rapportage is de heer Bendervoet van 12 april 2007 tot 8 juli 2011 bestuurder geweest van CCL LMP; uit het overzicht facturen volgt dat de in de periode nadien nog een beperkt bedrag is gefactureerd door Bendervoet Management aan ROCL/CCL; uit mailcorrespondentie die als bijlage 405 in de PwC-rapportage⁵⁰ is opgenomen, volgt dat dit samenhangt met afronding van zijn werkzaamheden en de opzegtermijn van de overeenkomsten (die op 1 oktober 2011 zijn geëindigd).

⁴⁹ De heer Bendervoet was statutair directeur van CCL LMP.

⁵⁰ Deze bijlage is ons door de validatiecommissie verstrekt.

98. De heer Bendervoet was werkzaam op de bouwlocatie en zijn werkzaamheden bestonden voornamelijk uit het bijwonen van vergaderingen en het aansturen van de bouw, zo heeft de heer Bendervoet tegenover ons verklaard. In het verslag van het interview met de heer Bendervoet is hiermee samenhangende verder opgenomen:

'Hij was belast met de organisatie op de bouwplaats en onderhield de contacten met onder meer aannemers, ontwerpteams, architecten, adviseurs en constructeurs. Verder hebben het voornemen en de bouw van de twee onderwijslocaties geleid tot diverse bezwaarschriften en gerechtelijke procedures. Als gevolg hiervan was Bendervoet vaak in overleg met de gemeente en met advocaten en was hij tevens regelmatig aanwezig bij de behandeling van de procedures in de rechtbank.'

99. Ons onderzoek naar de geselecteerde facturen heeft niet geleid tot aanwijzingen dat de aan de facturen ten grondslag liggende prestaties niet (volledig) zijn verricht. Ons is verder niet gebleken dat sprake is geweest van belangenverstrengeling die invloed heeft gehad op de prestaties.

6 Tot slot

100. Nu het principe van hoor en wederhoor niet (in volle omvang) haar beslag heeft kunnen krijgen, zijn wij mogelijkwijs niet bekend met alle relevante feiten. Nadrukkelijk wijzen wij erop dat de in dit rapport opgenomen bevindingen en verwijzingen naar natuurlijke personen en rechtspersonen gelezen moeten worden in samenhang hiermee.

Integis BV
namens deze,

B. Bruin RA
directeur

Bijlage 1: Terbeschikkingstaande bescheiden en verrichte werkzaamheden

01. De ons terbeschikkingstaande bescheiden en gegevens betreffen (financieel-administratieve) gegevens, bescheiden en correspondentie zoals onder meer beschikbaar gesteld door ROC Leiden, de validatiecommissie, PwC en geïnterviewden. Deze bescheiden en gegevens komen (nader) aan de orde in hoofdstuk 4 en 5 van de rapportage, waarin wij ingaan op de selectie van (facturen van) adviseurs die object van vervolgonderzoek zijn geweest en waarbij ook wordt ingegaan op de inventarisatie en analyse van de beschikbare bescheiden en gegevens.
02. Wij hebben verder een beknopt omgevingsonderzoek uitgevoerd middels onderzoek in openbare bronnen teneinde (onder meer) inzicht te verkrijgen in relaties tussen natuurlijke personen en rechtspersonen.
03. Wij hebben interviews gehouden en het beginsel van wederhoor toegepast. Onderstaand gaan wij hier nader op in.

Interviews

04. Na de selectie van (facturen van) adviseurs die object van vervolgonderzoek zijn, hebben wij schriftelijke uitnodigingen verzonden voor een interview. In deze uitnodiging zijn de opdrachtformulering en mededelingen omtrent de totstandkoming en aanwending van het interviewverslag opgenomen. De facturen die object van onderzoek zijn hebben wij als bijlage bij de uitnodiging gevoegd. Verder is schriftelijk medegedeeld dat medewerking aan het interview geschiedt op basis van vrijwilligheid en dat het hen vrij staat zich tijdens het gesprek te laten bijstaan door een derde.
05. Wij hebben de volgende personen geïnterviewd:
 - De heer G.A. Bendervoet, bestuurder van Bendervoet Management BV¹;
 - De heer J.G.F.M. Konickx, voormalig bestuurder van Fakton Holding BV en (middellijk) bestuurder van J.G.F.M. Konickx BV en Ohain & Whittle BV;
 - De heer B.F. Daems, bestuurder van RnR Holding BV².

¹ Bendervoet heeft zich laten vergezellen door zijn partner mevrouw J.H. Cornelisse die de administratie van Bendervoet verzorgt.

² Met KvK-nummer 27247898; volgens gegevens in het Handelsregister was de oude handelsnaam van deze vennootschap LearnRing BV. Uit het Handelsregister maken wij verder op dat RnR Holding BV middellijk bestuurder is van RnR bureau BV met KvK-nummer 30237476.

06. Van de interviews zijn verslagen opgesteld. Geïnterviewden hebben concepten van deze interviewverslagen kunnen aanpassen, waarna accordering van het definitieve interviewverslag heeft plaatsgevonden. De interviewverslagen maken onderdeel uit van het onderzoeksdossier.
07. Wij hebben mevrouw I.M. Langeraat als middellijk bestuurder van Ilfa Holding BV, ILFA Treasury Support BV en ILFA Tools & Services BV³ uitgenodigd voor een interview, in reactie waarop zij ons onder meer verzocht heeft om onze vragen schriftelijk aan haar te doen toekomen. Na verzending van onze schriftelijke vragen heeft mevrouw Langeraat ons onder meer bericht:

‘De diversiteit van de opdrachten van ROC Leiden, het doorlopende karakter, de invulling hiervan en wijze van bezoldiging, zijn in de eerdere onderzoeken uitgebreid toegelicht zowel door ILFA als door oud-medewerkers van ROC Leiden. Wij zien op dit moment geen aanleiding om e.e.a. wederom nader toe te lichten.’

Verder hebben wij een uitnodiging verzonden aan de bestuurder van Arcadis Nederland BV met het verzoek om een interview met de bestuurder dan wel een door Arcadis aan te wijzen vertegenwoordiger, in het licht van de selectie van (facturen van) BFB en PRC⁴. Naar aanleiding van onze uitnodiging ontvingen wij van het Hoofd Legal van Arcadis het verzoek om onze vragen schriftelijk aan haar te doen toekomen. Wij hebben hierop ook na een herhaald verzoek geen reactie ontvangen.

³ Met KvK-nummers 20076756 (Ilfa Holding BV), 20081500 (ILFA Treasury Support BV) en 20128039 (ILFA Tools & Services BV).

⁴ De geselecteerde facturen betreffen facturen van Bouwkundig Facilitair Bureau (BFB) Zwolle BV met KvK-nummer 05055680 en PRC BV met KvK-nummer 29045212; uit onderzoek in openbare bronnen is ons gebleken dat BFB en PRC zijn opgegaan in Arcadis. In het kader van wederhoor heeft (het Hoofd Legal van) Arcadis Nederland BV aangegeven dat PRC in 2003 door Arcadis NV in 2003 is overgenomen en BFB eerst in 2007 via een overname door PRC in de Arcadis-groep is gekomen en beide bedrijven in de periode 2004-2010 waarover aan Arcadis Nederland BV de in onderzoek zijnde facturen zijn verstrekt (indirect) dochterondernemingen van Arcadis NV en zelfstandig opererende ondernemingen waren; eerst omstreeks juli 2011 is PRC (met haar dochterondernemingen) gefuseerd met Arcadis Nederland BV.

Wederhoor

08. Wij hebben de heren Bendervoet, Daems en Konickx, mevrouw Langeract⁵ en het Hoofd Legal van Arcadis⁶ uitgenodigd om kennis te nemen van de voor hen relevante delen van het concept van dit rapport met het verzoek de juistheid en volledigheid van de vermelde feiten en omstandigheden te becommentariëren.

09. Wij hebben de reacties betrokken bij de totstandkoming van de definitieve rapportage. De reacties maken onderdeel uit van ons dossier. Van de heer Daems hebben wij geen reactie ontvangen.

10. Wij merken op dat, nu het principe van hoor en wederhoor niet (in volle omvang) haar beslag heeft kunnen krijgen, wij mogelijkterwijs niet bekend zijn met alle relevante feiten. Nadrukkelijk wijzen wij erop dat de in dit rapport opgenomen bevindingen en verwerkte verwijzingen naar natuurlijke personen en rechtspersonen gelezen moeten worden in samenhang met (het ontbreken van) de reacties in het kader van hoor en wederhoor.

⁵ Mevrouw Langeract heeft zich in deze laten bijstaan door een collega.

⁶ Het Hoofd Legal heeft hierop aangegeven dat ook de CEO en CFO van Arcadis kennis wilden nemen van de relevante conceptteksten, hetgeen aldus heeft plaatsgevonden.